

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

APRIL 3 • 2007

**Rutenska spår i storfurstendömet Litauen
och dess myntning**

Såguddens museum och dess samlingar

Kristianstadsortens Numismatiska Förening 40 år!

Pris 20 kr

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 19 företag i nio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

Antikboden

Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Hamrin & Svahn Mynt AB

Fregattvägen 4, 153 83 TÄBY
Tel. 08-732 66 86, 070-212 64 55

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Rune Larssons Mynthandel

Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

AB Malmö Mynthandel & Vykortsantikvariat

Sven Gunnar Sandberg
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

J. Melin Mynt

Koltrastvägen 23, 370 24 NÄTTRABY
Tel. 0455-155 99

HB Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer HB

Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrtälje Mynthandel

Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia MM HB

Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel./fax 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel

Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

Selins Mynthandel AB

Regeringsgatan 6
Box 16390, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel

Arsenalsgatan 6
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, 611 58 20,
Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics

Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel. 070-631 58 09

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

J. Waldén Mynthandel AB

Box 5381, 102 49 STOCKHOLM
Tel. 08-653 48 46, 070-607 65 34

Håkan Westerlund Mynthandel

Vasagatan 42
Box 490, 101 29 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

Besök vår hemsida: www.mynt.nu/smf/

Innehåll SNT 3 • 2007

Sid

Artiklar och notiser

Rutenska spår i storfurstendömet Litauen och dess myntning	56
Hur en premiebok blev infartsvägen till fängelset	59
Äldre skridskoföreningar i Stockholm – <i>säsongskort och biljetter</i>	59
Owney – den hemlösa posthunden	60
Såguddens museum och dess samlingar	62
Numismaticus, Snoilsky och Arfwedson	67
Myntsamlaren Aron Ferdinand Westerlund	68
Kring ett brev från C. Snoilsky till M. Lagerberg 1882	68

Stående rubriker

Nya mynt. Minnesmynt med Selma Lagerlöf	66
Föreningar. Kristianstadsortens Numismatiska Förening 40 år!	70
Nytt om böcker – recensioner	72
Boktips	73
Personalia	73
Läsekreten	73

Omslag

Åtsidan på en belöningsmedalj i silver utgiven av Föreningen Hönsskötselns Vänner i Göteborg. Frånsidan visar två fjädrar på en i övrigt slät platt. Medaljen har möjligen med Alfred Lagergrén – ”Den svenska hönsskötselns fader” – och hans arbete för hönsskötsel att göra. Lagergrén startade på 1890-talet ett hönseri i Rosehill utanför Partille, där de första äggkläckningsmaskiner introducerades i Sverige. Ur KMK:s samlingar utan inv.nr. Diam 43 mm.

Konstnären kan möjligen vara Gustaf Ekwall (1858-1920), som var verksam som gravör och medaljkonstnär i Göteborg från 1882 till 1914. Vet någon läsare något om föreningen?

En Glad Påsk önskas våra läsare av redaktionen! Foto: Jonas Rundberg.

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00

Fax 08-667 07 71

E-post: info@numismatik.se

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428

114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

E-post: info@myntkabinettet.se

Ansvärlig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

För insänt, ej beställt, material ansvaras
ej. SNT:s texter och bilder lagras
elektroniskt och publiceras i pdf-format
på SNF:s och KMK:s hemsidor
(www.numismatik.se samt
www.myntkabinettet.se). Den som
sänder material till SNT anses medge
elektronisk lagring/publicering.

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

Våren 2007

APRIL

14 FRIMYNT i Helsingborg

Plats: Idrottens Hus, Helsingborg

11.00-18.00 Representanter från SNF kommer att finnas på plats för att träffa nya och gamla medlemmar samt sälja litteratur. OBS! 2007 varar mässan bara en dag, men i stället något flera timmar än som vanligt på lördagen.

25 Föreningskväll

Plats: SNF:s lokal, Banérgatan 17

18.00 Lättsamt, aktuellt tema samt kaffe med tilltugg.

MAJ

5-6 SNF:s årsmöte i Linköping

Ett utförligt program meddelas på sid. 47 i förra numret av denna tidskrift samt på www.numismatik.se

Anmälan

Anmälan till middagen och lunchen, som är bindande, sker till Dan Carlberg tfn 073-310 48 91, e-post: dan-carlberg@spray.se. Därefter betalas avgiften för middagen och/eller lunchen in till SNF:s PlusGiro 15 00 07-3. Önskas enbart middag betalas 395 kr, enbart lunch 105 kr eller middag+lunch 500 kr. *Detta måste vara gjort senast 20 april 2007!*

Rum kan bokas för den 5-6 maj 2007 på:

Radisson SAS Hotel, Stora Torget 9, tfn 013-12 96 30, dubbelrum (standard) 1050 kr, dubbelrum (business) 1290 kr samt enkelrum 700 kr (inklusive frukost). Bokning kan endast göras per telefon, och ni ska uppge SNF årsmöte vid bokningen.

Good Evening Hotel, Hantverkargatan 1 (vid Stora Torget), tfn 013-12 90 00 (dubbelrum 725 kr, enkelrum 550 kr inklusive frukost). Uppge SNF årsmöte vid bokningen.

23 Föreningskväll

Plats: SNF:s lokal, Banérgatan 17

18.00 Lättsamt, aktuellt tema samt kaffe med tilltugg.

Kungl. Myntkabinettet

Specialutställningen *Kvinnors flit för herrars nit*, som visar sidenplånböcker och deras kulturhistoria, öppnade den 9 mars och pågår in på senhösten. Till denna finns också en katalog, författad av Eva Wiséhn, som kom ut redan förra året: *Börsar och plånböcker av siden – "sniljeband och silketråd, flittror och kantiljer"*. Sniljeband är flossat band av skuren väv, flittror är paljetter och kantiljer är tätt korkskruvformad guld- eller silvertråd får vi veta i den nyttiga ordlistan längst bak i boken. Vad rymms inte inom numismatikens värld?

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: Måndag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.

www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.

Utställningar: sept. – maj, lörd.-sönd., juni – aug. tisd.-sönd., kl. 11.00-16.00.

www.tumbabruksmuseum.se

Rutenska spår i storfurstendömet Litauen och dess myntning

Av Dzmitry Hulecki

Den tidiga myntningen i storfurstendömet Litauen – det huvudsakliga medeltida centrumet för konsolideringen av de rutenska områdena – studeras i dag mycket sällan i en rysk numismatisk kontext. Det historiska Rutenien bestod av hela det sönderfallande Kievriket jämte områden i nordväst mot Polen och de baltiska stammarnas gränser, d.v.s. det som i dag utgör Vitryssland, Ukraina och den västra delen av Ryssland.

Denna paradox visar på ett mycket tydligt sätt hur bedrägligt det kan vara att projicera moderna geografiska begrepp på historien. Stora delar av historien faller bort ur forskarnas synfält på grund av att geografiska stereotypier förändras eller införs på ett uppsåtligt sätt.

Alla redogörelser för den forna rutenska myntningen nämner Vladimirs mynt *srebreniki* under slutet av 900-talet. Mynt slagna på 1370-talet under Kiev-fursten Vladimir får en mycket perifer uppmärksamhet bland ryska numismatiker, trots att dessa mynt har en utformning och är präglade med en teknik som ligger mycket nära samtida mynt utgivna på det territorium som nu ligger under Ryska federationen.

När vi talar om historia måste vi emellertid betrakta den ryska världen i en historisk kontext (d.v.s. en rutensk kontext). Studiet av kopplingen mellan myntningen och det monetära systemet i storfurstendömet Litauen och andra rutenska furstendömen kommer otvivelaktigt att ge nya kunskaper om Östeuropas verkliga historia. Den berömda ryske numismatikern Alexander Il'in tillämpade exempelvis ett sådant synsätt i sin klassificering av den medeltida rutenska myntningen, där detaljerad information publicerades om myntningen i storfurstendömet Litauen.¹

Denna artikel behandlar den senmedeltida rutenska myntningen – från sent 1300-tal till och med 1400-talet – i det område som i dag huvudsakligen ligger under Ukraina och Vitryssland. Under denna period bör storfurstendömena Litauen och Moskva betraktas som två grundläggande centra för konsolideringen av de

rutenska områdena. Mynten i dessa statsbildningar och deras underlydande områden har en liknande uppsättning egenskaper, t.ex. beträffande präglingsteknik, ikonografi och inskriptioner.

Storfurstendömet Litauens grundläggning och utveckling

Kievriket var en fragmentarisk stat bestående av en rad delvis oberoende furstendömen, som konstant stred för herravälde och politiskt inflytande. De försökte föra en självständig politik och få grannområdena att underordna sig. På 900-talet började de tre starkaste furstendömena – Kiev, Novgorod och Polotsk – att visa sin makt.² Deras dominans fortsatte några århundraden, men därefter förlorade Kievfurstarna inflytande på grund av tatar-/mongolinvasionen, och furstendömet Polotsk och den nu utvecklade stadsstaten Novgorod kom i konflikt med Tyska orden.

Furstendömet Polotsk hade vänskapliga relationer med de litauiska grannstammar som levde väster om Minsk. Solida baltiska bosättningar fanns på 1200-talet under Minsks herravälde i furstendömena Polotsk, Hrodna och Novogrudok, som huvudsakligen var slaviska. Polotsk ingick ofta militära allianser med litauerna och lät dem passera genom sina områden vid deras anfall mot östrutenska furstendömen. Enligt annalerna från Pskov, Novgorod och Suzdal organiserade litauerna 13 anfall mot dessa furstendömen mellan år 1200 och 1248, men utan att angripa Polotsk.³

Storfurstendömet Litauens ursprung går tillbaka till 1240-talet, då bojarer från furstendömet Novogrudok inviterade en litauisk prins, Mindaugas, att regera över dem.⁴ Målet var att erövra och underordna litauiska grannstammar till en stat, och Mindaugas medverkan var nödvändig för att kunna förverkliga detta då han hade legitim ärfvlig rätt till makten.

Efter de första framgångarna misslyckades emellertid Mindaugas att verkställa sitt uppdrag. Hans son, Woiselig, lyckades emellertid ansluta majoriteten av de baltiska stammarna till furstendömet Novogrudok. Först och främst företrädde han ru-

tenska (i modernare mening vitryska) Novogrudoks intressen, men han åstadkom också på fredlig väg en stark politisk enhet med Pinsk, Polotsk och Vitsebsk.⁵ Den nya staten fick sitt namn efter litauernas centrala område och Woiselgs hemland. På så sätt lades grunden till storfurstendömet Litauen med huvudstad i Novogrudok.

Den monetära cirkulationen i Litauen skilde sig inte mycket från andra rutenska furstendömen. Den bestod huvudsakligen av silverbarrer och deras fraktioner samt fåtaliga utländska mynt. Mindre affärstransaktioner genomfördes ofta som byteshandel med skinn.⁶ Mot slutet av 1200-talet ersattes de tidiga formlösa silverbarrerna av stavformade barrer med en mycket uttalad lokal utformning – s.k. *izrojs* från Vitsebsk.⁷ Bruket av dessa barrer fick så småningom stor spridning till andra territorier inom storfurstendömet Litauen och kom därför att kallas *litauiska izrojs*. Ibland kom barrer också österifrån – *grivnas* från Kiev och i synnerhet sådana från Novgorod.

År 1323 flyttade storfurst Gediminas huvudstaden från Novogrudok till Vilnius.⁸ Staden Vilnius grundades av en slavisk folkgrupp, som koloniserade baltiska bosättningar belägna där på 600-talet.⁹ Under andra halvan av 1300-talet utvidgades statsgränserna huvudsakligen under storfurst Algirdas. I synnerhet lade storfurstendömet Litauen under sig Kiev, Smolensk, Tjernihiv-Severks, Brjansk, Podolien och Volynien.¹⁰

Vid denna tid, då storfurstendömet Moskva just hade påbörjat sin kraftsamling, utgjorde redan Litauen det huvudsakliga centrumet för konsolideringen av de rutenska områdena. Statsbildningen grundade sig på federala principer och bibehöll en hög grad av politisk autonomi inom specifika områden.

Novogrudoks gamla vapen, *Pahonia* [= förföljare; en bepansrad rytare] kom att bli storfurstendömet Litauens vapen. Namnet fick det från den gamla västrutenska seden att försvara moderlandet från fiender genom att jaga bort dem ända till gränsen. I ett privilegiebrev från år 1387 skrivet på latin kunde Jogaila inte finna någon latinsk motsvarighet

till begreppet Pahonia utan skrev ordet med den gamla vitryska stavningen.¹¹

Statsspråket i storfurstendömet Litauen var rutenska – det språk som senare kom att utvecklas till modern vitryska. Detta språk användes för inhemska lagar, annaler, privilegiebrev och utländska kontakter med Moskva. De första mynten som präglades i Litauen hade också sina inskriptioner skrivna på det gamla vitryska språket.¹² Kontakterna med västvärlden skedde dock på latin.

Myntningen i furstendömet Kiev

Vid slutet av 1300-talet blev nödvändigheten av att ge ut egna mynt påtaglig. Den förste som lät prägla mynt i storfurstendömet Litauen var Kiev-fursten Vladimir, son till Algirdas. Antagligen påbörjades myntningsprocessen i Kiev på 1370-talet. Myntningstekniken i Kiev överensstämmer med den teknik som tillämpades i de flesta andra rutenska furstendömen: myntämnena utgjordes av uthamrade bitar av silvertråd.¹³ Denna metod hade man tagit över från tatarerna.

Vladimirs mynt (*fig. 1*) bär på åtsidan den cirkulära inskriptionen ВОЛОДИМИР eller en imitation av en inskription. Frånsidan visar bilden av ett kapell, tecknet för furstevärdighet. På åtsidan finns också vissa symboler placerade i centrum: ett flätat mönster, ett ortodoxt kors eller bokstaven K (?). Det flätade mönstret på Vladimirs mynt anger inte något beroende av tatarerna, utan är en rent ornamentalt figur.¹⁴ Efter Vladimirs avsättning år 1394 fortsatte myntningen i Kiev under hans bror och efterträdare Skirgaila.

Myntningen under storfurst Jogaila

Myntningen i huvudstaden Vilnius började något senare, men åsikterna om den exakta tidpunkten går isär. Enligt en uppfattning kan den ha börjat strax efter år 1377 när Jogaila, ytterligare en av Algirdas söner, hade tillträtt som storfurste. De första mynten var i så fall stora mynt (1,2 g) med texten ПЕЧАТЬ på åtsidan och bilden av ett spjut med kors på frånsidan. En annan uppfattning hävdar att myntningen skulle ha börjat med en typ av porträttmynt år 1386 efter fördraget i Kreva.¹⁵

Den första uppfattningen förefaller mest sannolik och den får stöd av metrologiska studier och myntfynd. Dessa större mynt av typen "ПЕЧ-

*Fig. 1. Mynt slaget under Kiev-fursten Vladimir, sent 1300-tal.
Foto: med tillstånd av Gerard Anaszewicz.*

*Fig. 2. Mynt slaget under storfurst Jogaila. ПЕЧАТЬ / lejon med flätat mönster.
Foto: med tillstånd av Georgi Titov.*

АТЬ / spjut med kors" var möjligen också de enda tidiga mynten med riksomfattande spridning i storfurstendömet Litauen, där myntämnena hade klippts ut ur en uthamrad silverplåt. Myntämnena till alla andra mynttyper, inklusive små mynt av typen "ПЕЧАТЬ / spjut med kors" (0,7-0,8 g), tillverkades med den "rutenska" tekniken att hamra ut bitar av silvertråd.

Vid samma tid ersattes den gamla silverbarren, *izroj* från Vitsebsk, med den nya Litauiska rubeln, som till formen hade ett triangulärt tvärsnitt. Den liknar den vanligare novgorodiska rubeln, men är lättare (170-190 g). Eventuellt tillverkades de första litauiska rublerna ännu tidigare, men då som fullvärdiga kopior av novgorodiska silverbarrer.

Det är mycket troligt att övergångstypen mellan de större "klippa" mynten av typen "ПЕЧАТЬ / spjut med kors" och de mindre "trädmynnten" av samma typ, utgavs av typen "ПЕЧАТЬ / lejon med flätat mönster" (*fig. 2*). Dess genomsnittliga vikt är 0,9 g,¹⁶ vilket är högre än alla andra tidiga mynt i storfurstendömet Litauen, bortsett från det allra första. Lejonets svans sträcks på dessa mynt ut i ett flätat mönster. Lejonet uppträdde på mynten som ett mytologiskt djur, enligt österländsk tradition, och utgjorde inte något vapen för ett visst område.

Efter fördraget i Kreva år 1385, som innebar en personalunion med Polen, uppträder nya mynttyper. Först och främst slogs en "porträtttyp"

med bilden av en krönt person *en face* och en inskription på åtsidan, och ett lejon med flätat mönster på frånsidan. Av dessa finns undertyper med latinska och kyrilliska inskriptioner, men också mynt med textimitationer.¹⁷ Enligt en opublicerad tolkning av den polske forskaren Boris Paszkiewicz ska inskriptionen läsas som REGINA MAGNA [= stor drottning], och bilden ska föreställa Jungfru Maria. Mynt med ett djur på åtsidan och den polska örnen på frånsidan gavs ut samtidigt.

Jogaila valde som sitt privata vapen en sköld med dubbelt kors, och detta vapen förekommer på de närmast följande mynttyperna i Litauen: "ansikte / deformerat vapen", "Jogailas vapen / fisk", "Jogailas vapen och tre cirklar / lejon med kors på bröstet" och "Jogailas vapen / kors med spjutspets". Dessa tidiga mynt från storfurstendömet Litauen kallas *pieniaż*.

Nya reguljära utgåvor påbörjades år 1388 av typen "Jogailas vapen / ryttare med spjut eller svärd". Inskriptionen КНЯЗЬ ЯГАЙЛО [= furst Jogaila] kan urskiljas på båda sidor av denna mynttyp. Till höger om ryttaren återfinns tre punkter, vilket eventuellt anger det nominella värdet 1/3 *pragergroschen* – ett utländskt mynt som kom att utgöra en grundläggande beståndsdel i storfurstendömet Litauens monetära system.¹⁸

År 1392 erhöll den begåvade ståt-hållaren Vytautas – Kestutis son, Gediminas sonson och Jogailas kusin – posten som ställföreträdande storfurste. Han agerade självständigt och blev den faktiske statshärskaren.

Myntningen i furstendömet Novgorod Seversk

Myntning utvecklades också i furstendömet Novgorod Seversk, beläget i den östra delen av storfurstendömet Litauen. Där regerade Kaributas, son till Algirdas. Myntningen påbörjades med största sannolikhet i slutet av 1380-talet. Till att börja med imiterade mynten i hög grad tatariska dirhammynt (*fig. 3*). Viktmässigt ligger de också mycket nära dessa (1,3-1,5 g).

I början av 1390-talet drevs Kaributas i exil av Vytautas, men detta innebar inte något slut på myntningen. Aleksandras Vytautas lät placera sitt namn och sin titel på mynten – ПЕЛУТ КХЗА ОЛКЧНДРА – runt furstendömetets symbol.¹⁹ Snart ersattes emellertid denna symbol av den riksomfattande Pahonia (*fig. 4*).

Fig. 3. Mynt slaget i furstendömet Novgorod Seversk, imiterande tatariskt dirhammynt. Foto: artikelförfattaren.

Fig. 4. Mynt med Pahonia. Foto: med tillstånd av Alexander Kolyzin.

Myntningen i furstendömet Brjansk

Fursten i Brjansk, Dzmityr Branski, försökte sannolikt också imitera orientalska dirhammynt. Bara 2-3 kända mynt är attribuerade till honom. Ett av dessa bär inskriptionen ПЕЧАТЪ КЗА [ДМ?]ИТРА [= furst Dzmityr's sigill].²⁰ Dessa mynt går inte att datera exakt förrän fler mynt har hittats, men de tillhör 1370- eller 1380-talet.

Myntningen i Podolien

Det omtvistade västukrainska området Podolien hade också en egen myntning. Här regerade furstarna Korjatovitj. Vid mitten av 1380-talet myntade Konstantijn Korjatovitj *halv-groschen* (i förhållande till prager-groschen).²¹ Ett mynt av den art typ med vikten 0,32 g är också känt, och det attribueras till Chvedar Korjatovitj (1393) myntning.²²

Vytautas myntning

När Vytautas hade tagit över den verkliga makten i storfurstendömet Litauen, ersatte han Jogailas vapen med sitt eget *Staūpy* [= kolonner] och började mynta *pieniazi* i Vilnius och Luck (fig. 5).²³ På fransidan bar dessa *pieniazi* bilden av ett kors med en spjutspets. Alla mynt i Vytautas regulerade myntning slogs på "ruteniskt" vis, d.v.s. med myntämnen tillverkade av uppklippta och uthamrade bitar av silvertråd.

Ett nytt projekt med myntning av dubbla *pieniazi* på tre orter – Vilnius, Polotsk och Smolensk – påbörjades i slutet av 1300-talet.²⁴ Det nominella

värdet var således det dubbla. De första mynten från Polotsk bar på åtsidan symbolen för den polotske fursten Andrej Algierdavitj och på fransidan bilden av en leopard. Efter Andrejs död ersattes hans symbol av *Staūpy*. Kolonnerna och två lejon avbildas på en dubbel *pieniaž* från Smolensk (fig. 6).

Myntningen i storfurstendömet Litauens stora ekonomiska centra upphörde emellertid snart och den fortsatte bara i huvudstaden Vilnius. Myntens stilistiska utformning blev nu en aning mer primitiv, men typerna fortsatte att vara desamma: – *Staūpy* / *Pahonia* (fig. 7). Inuti kolonnensymbolen återfinns alltid en bokstav i gotisk stil – B, O eller K.

I de södra och sydöstra delarna av riket var det under 1400-talets första fjärdedel vanligt att kontramarkera utländska mynt (huvudsakligen tatariska mynt). Kontramarkeringen utgjordes av kolonnensymbolen.

Vytautas dog år 1430. Några ytterligare mynt slogs inte förrän mot slutet av 1400-talet.

Aleksandras monetära reform

I början av 1490-talet genomförde storfurst Alexandras, Jogailas sonson, en reform i syfte att modernisera storfurstendömet Litauens monetära system och ge det en mer västerländsk prägel. Litauiska mynt kom från och med nu att likna övriga europeiska mynt. Den gamla "ruteniska" myntningstekniken att slå på tråd övergavs, och inskriptionerna började skrivas enbart på latin – det internationella språket. Detta innebar slutet på den medeltida numismatiska perioden i storfurstendömet Litauens historia.

Översättning från engelska: Per Larson.

Foto i skala ca 1,5:1. (Alla mynt från denna period är ca 16-18 mm.)

Noter

- 1 A. Il'in: *Классификация русских удельных монет*, Leningrad 1940, s. 14-22.
- 2 M. Jermałovič: *Старажытная Беларусь*, Minsk 2001, s. 57.
- 3 M. Jermałovič: *Беларуская дзяржава Вялікае Княства Літоўскае*, Minsk 2000, s. 45-47.
- 4 *Вялікае Княства Літоўскае*, encyclopedia, Minsk 2005, v.1, s. 7.
- 5 *ibid*, s. 8.
- 6 V. Rabcevič: *Нумизматыка Беларусі*, Minsk 1995, s. 138.
- 7 A. Sapunov: *Витебская старина*, Viciebsk 1883, v. 1, s. 24.

Fig. 5. Mynt med Vytautas vapen *Staūpy*. Foto: artikelförfattaren.

Fig. 6. Dubbel *pieniazi* från Smolensk. Foto: med tillstånd av Andrei Reznev.

Fig. 7. Mynt från Vilnius med *Staūpy* och *Pahonia*. Foto: artikelförfattaren.

- 8 *Вялікае Княства Літоўскае*, encyclopedia, Minsk 2005, v. 1, s. 10.
- 9 V. Haľubovič, E. Haľubovič: *Кривой Город – Вильно*, Moskva 1945, s. 124-125.
- 10 *Вялікае Княства Літоўскае*, encyclopedia, Minsk 2005, v. 1, s. 10.
- 11 *Lithuanian Metrica*, book of inscriptions #25 (1387-1546), Vilnius 1998, s. 35-37.
- 12 E. Kopicki: *Monety Wielkiego Księstwa Litewskiego 1387-1707*, Warszawa 2005, s. 5.
- 13 M. Kotliar: *Монеты Владимира ІІ Нумизматыка и сфрагистика magazine*, Kiev 1971, v. 6, s. 62-63.
- 14 B. Paszkiewicz: *From the East to the West: a metamorphosis of the Medieval Lithuanian coinage*, lecture summaries of the International Numismatic Conference marking the 150th anniversary of the National Museum of Lithuania, Vilnius 2006, s. 145-146.
- 15 E. Remecas: *Vilniaus žemutinės pilies pinigų lobis*, Vilnius 2003, s. 62.
- 16 Dž. Hulecki: *Адзінкавая знаходка ранняе манеты ВКЛ тыпу 'ПЕЧАТЪ-Звер' у Расіі*, *Банкаўскі вестнік magazine*, Minsk 2006, v. 16[345], s. 55.
- 17 E. Remecas: *Vilniaus žemutinės pilies pinigų lobis*, Vilnius 2003, s. 60.
- 18 V. Rabcevič: *Нумизматыка Беларусі*, Minsk 1995, s. 149.
- 19 A. Kolyzin, S. Litvinov, S. Seleznev: *Алексийский клад монет XIV века* (preliminary publication), Numis-

matic magazine of MNS, Moscow 2005, Nr 12 s. 163.

²⁰ K. Khromov, I. Khromova: *Новгород-Северская монета Дмитрия Ольгердовича*, lecture for the 4th International Numismatic Conference "Coins and monetary circulation in Mongol states in XIII-XV centuries", Bulgar 2005, online http://www.hordecoins.folgat.net/Rpubl_Bulgar2005-conf.htm.

²¹ O. Pogorilets, R. Savvov: *The beginning of the mintage of coins in the southern lands of the Grand Duchy of Lithuania (2nd half of the 14th c.)*, lecture summaries of the International Numismatic Conference marking the 150th anniversary of the National Museum of Lithuania, Vilnius 2006, s. 165.

²² E. Ivanauskas, M. Balčius: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lydiniai ir monetos nuo 1387 iki 1495 metų*, Vilnius 1994, s. 47-48.

²³ M. Kotliar: *Грошовий обіг на території України добу феодалізму*, Kiev 1971, s. 79.

²⁴ E. Ivanauskas, M. Balčius: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lydiniai ir monetos nuo 1387 iki 1495 metų*, Vilnius 1994, s. 66.

Dzmitry Hulecki, född 1981, är bosatt i Minsk, Vitryssland. Han är medlem i Vitryska Numismatiska Föreningen, deltog 2005-2006 i numismatiska konferenser i Raubici, Vilnius och Bialystok, och är medförfattare till ett katalogverk om mynt i Vitryssland före år 1707. Hans forskning är inriktad på förekomsten av monetära system inom den senmedeltida rutenska världen och utvecklingen av det monetära systemet i storfurstendömet Litauen.

Hur en premiebok blev infartsvägen till fängelset

Två unga arbetare i Njurunda i Medelpad blev tagna av polisen 1898. Dessa två, som var endast 17 och 19 år gamla, hade ägnat sig åt falskmyntning.

Uppslaget och kunskapen till själva falskmyntningen hade 19-åringen fått genom att läsa boken *Den lille handverkaren*. Boken hade han fått i premium vid sin avgång från folkskolan. I boken finns en detaljerad beskrivning på hur man förfar vid gjutandet av mynt och medaljer.

Uppenbarligen fungerade beskrivningen, men "den lille handverkaren" hade nog behövt längre tid till förberedelser. Som det nu blev ledde försoket raka vägen in i fängelset. *IW*

Äldre skridskoföreningar i Stockholm – säsongskort och biljetter

2. Inträdeshort till Stockholms Allmänna Skridskoklubbens bana på Nybroviken, gällande vintern 1891-1892.

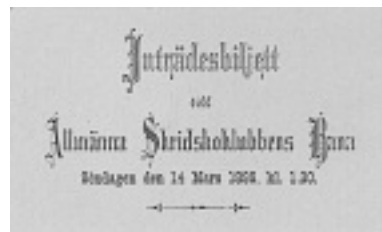
I GAMLA TIDER kunde barn och vuxna åka skridskor lite varstans i Stockholm. Om det så bara fanns en veckas glans tog man fram skridskorna och prövade om isen höll. Med tiden ökade emellertid kraven på isbanans kvalitet, särskilt sedan olika sällskap och klubbar bildats.

På 1860-talet fanns det skridskobanor i Humlegården och på Nybroviken samt från omkring 1880 i regel också på Norra Latinläroverkets gård. I synnerhet Nybroviken var viktig och blev åren 1884-1905 centrum för svensk konståkning och för stockholmarnas skridskosportande.

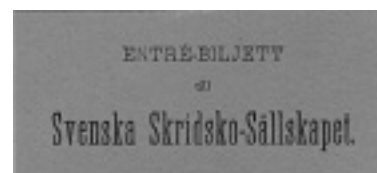
År 1866 bildades *Kungl. Skridskoklubben* med Karl XV som hög beskyddare och med en isbana vid Kastellholmen. Denna var endast öppen för hovets medlemmar, den högre societeten och officerare. Redan 1866 hade konståkaren Jackson Haines gjort en uppvisning på Nybroviken, och 17 januari 1884 invigde *Stockholms Allmänna Skridskoklubb* (SASK) en skridskobana där. SASK hade dock vid stiftandet året innan gått under namnet *Stora Skridskoklubben*. På klubbens skridskobana anordnades en rad internationella tävlingar, främst i konståkning men även i hastighetsåkning på skridsko.

Under mer än tjuo år, 1884-1905, hade SASK sin isbana på Nybroviken och var då Sveriges ledande klubb i såväl konst- som hastighetsåkning. Den var en av de två klubbar i världen som sedan stiftandet av *Internationella Skridskoförbundet* hade rätt att i förbundet föra egen talan. Ända fram till 1904 hade SASK även Sveriges rösträtt i förbundet. Bland klubbens åkare fanns storheter som Ulrik Salchow och Gillis Grafström.

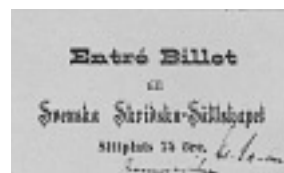
Stockholms Roddförening ägnade sig vintertid åt skridskoåkning. Föreningen öppnade en bana på Djur-

1. Gul inträdeshort till Allmänna Skridskoklubbens bana den 14 mars 1886.

3. Orangefärgad entrébiljett till Svenska Skridsko-Sällskapets arrangemang.

4. Beige entrébiljett till Svenska Skridsko-Sällskapets anordnade tävlingar. Biljetten gällde "För evig tid".

gårdsbrunnsviken. Medan *Kungl. Skridskoklubben* endast sysslade med promenadåkning lade *Roddföreningen* an på såväl konst- som hastighetsåkning och anordnade 1882 den första tävlingen i denna gren.

Stockholms Skridskosällskap bildades 1886 med en isbana på Riddarfjärden. Nybrovikens bana stängdes 1905, Djurgårdsbrunnsvikens stäng-

5. Blå inträdeskort till Stockholms Skridsko-Sällskaps skridskobana vintern 1887-1888.

6. Rosarött inträdeskort till Stockholms Roddförenings skridskotävling i figuråkning den 21 februari 1886.

des 1887, medan Riddarfjärdens bana hölls öppen till 1910.

Här presenteras sex säsongskort och biljetter som alla är knutna till skridskoföreningarna i Stockholm. Samtliga måste i dag anses vara ytterst sällsynta.

1. Inträdesbiljett till Allmänna Skridskoklubbens Bana. Söndagen den 14 Mars 1886, kl. 1,30. Svart text (variant av tysk frakturstil) på ett kort av gul kartong, 100x61 mm.

2. Inträdeskort för ... (här är angivet med bläck: *Redaktionsmedlem af Dagens Nyheter*) till STOCKHOLMS ALLMÄNNA SKRIDSKOKLUBBS bana å Nybroviken vintern 1891-1892. Självå årtalsangivelsen är utskriven för hand. Den tryckta texten är sirligt utformad med antydning till den då vanliga frakturstilen. I övre vänstra hörnet finns en sköld som visar Stockholms vapen: S:t Erik. Skölden är krönt med en stadskrona och den inramas av en öppen ek-lövskrans. I nedre högra hörnet syns en ljusblå vassrugg. Framför denna naturbild finns skridskoklubbens emblem. Allt innanför en enkel guldram. Vit papp, 127x75 mm. Det vackra kortet är tryckt hos Generalstabens litografiska anstalt.

3. Entré-biljett till Svenska Skridsko-Sällskapet. Svart text på brun-orangefärgad pappkartong, 97x44 mm.

4. Entré Billet till Svenska Skridsko-Sällskapet. Sittplats 75 öre. Längst ner står skrivet för hand: "*kl. 1 e.m. Brunnsviken*". Svart text på beige-

färgat papper, 74x43 mm. Som vanligt, när det gäller tryck från slutet av 1800-talet, har tryckeriet använt sig av fyra olika typsnitt till den korta texten på nio ord. På biljettens baksida har någon antecknat med blyerts: *Perpetuell Billet. Gäller för två personer*. Här får vi återigen bevis på att inträdesbiljetter också kan vara polletter.

5. INTRÄDES-KORT till Stockholms Skridsko-Sällskaps SKRIDSKOBANA vintern 1887-88. för ... (här står skrivet med bläck: *Redaktionen af D. B.*). Kortets nummer är 261. Den svarta texten inramas av en dekorerad ram. Blå papp, 105x67 mm. På baksidan finns Sällskapet regler på isbanan, som t.ex. 1. *Detta kort medhafves alltid å banan och uppvisas till uppsyningsmannen på anfordran*. De sista raderna anger följande: *Ytterplagg och skridskor kunna, mot en afgift af 5 öre, inlemnas i paviljongerna*. Nederst på kortets baksida finns en oval mörkblå stämpel med texten: *STOCKHOLMS / SKRIDSKO-SÄLLSKAP / 5 - FEB. 88 / *STOCKHOLM**.

6. Inträdes-Kort / till / Stockholms Roddförenings / Skridskotäflan i figuråkning / Söndagen den 21 Februari 1886. / Entré 1 krona. All text är tryckt innanför en svart dekorerad ram, rosa-röd papp, 96x62 mm. Texten är utskriven på sex rader och med sju olika typsnitt.

Föremålen har skannats på KMK. Privat ägo. Skala 1:2. *Ian Wiséhn*

Owney – den hemlösa posthunden

En kall höstdag 1888 vandrade en liten hundvalp av blandras i på postkontoret i Albany, New York. Han lade sig att sova på postsäckarna. Det var början till en livslång samhörighet mellan hunden Owney och United States Post Office Department.

INGEN TYCKTES SAKNA den lilla valpen och ingen visste något om hans tidigare liv, så man lät honom helt enkelt stanna kvar bland postsäckarna. Vart än säckarna tog vägen så följde han med. Som en vakthund satt han överst på högen av säckar.

Första resan tog honom från Albany in till New York City. Så småningom blev resorna längre. För att han inte skulle försvinna fick han ett Halsband av posttjänstemännen. På halsbandet stod det: *Owney¹, Postkontoret, Albany, New York*.

Owney fick resa med posttågen ut i landet. Han älskade att åka i postvagnarna och tog som sin uppgift att vakta posten och snart behandlades han som en anställd.

Eftersom Owney reste kors och tvärs i landet fäste posttjänstemännen i Albany en lapp i halsbandet med en önskan om att anställda vid the Railway Mail Service skulle fästa säcksigill och brickor i hans halsband. Det dröjde inte länge innan Ownneys bricksamling började växa.

Det lilla halsbandet räckte inte till. Det blev också så tungt att Owney knappt orkade hålla huvudet uppe. För att underlätta för Owney konstruerade huvudpostmästare John Wanamaker en liten skyddsvästliknande jacka åt honom. På den fästes sedan brickorna mer jämnt utspridda. På nästan alla platser där Owney stannade fick han en ny bricka. När han sprang mellan tågen lät det som bjällerklang.

Det hände att man lättade Ownneys börda genom att plocka bort några brickor, som sedan skickades till Albany för förvaring.

Ownneys resor över kontinenten är dokumenterade genom alla dessa brickor. Men det var inte bara brickor som fästes på hans jacka. Ofta fick han polletter från olika butiker. Han hade bl.a. en med texten "Good for one drink or cigar" från H. J. Thyts of Reno i Nevada. På en annan stod det "Good for 5-cents Trade or cash" från D. C. Brenner & Company i Louisville, Kentucky. Det fanns också polletter med texten: "Good

Den uppstoppade hunden Owney i sin monter på the National Postal Museum i Washington. Bild från internet.

Amuletter skänkta till hunden Owney.

Polletter från Champeny Brothers och D. C. Brenner & Co, Louisville, Kentucky.

Hundskattemärke från Grand Rapids, Michigan.

for a 5-cent loaf of bread", "Good for 5 Cents at the Bar", "One Quart of Milk", "Good for 1 Ride" och "Good for 25 cents in Furniture".

Owney hade också ett flertal hundskattemärken på sitt halsband. Han hade märken från Brooklyn (New York), Sidney (Nebraska), Sumas (Washington) och Grand Rapid (South Dakota). Men när han kom med posttåget till Montreal togs han till fånga, eftersom han saknade hundskattemärke från den staden. Owney måste lösas ut av posten i Albany!

Han välkomnades som en celebritet vart han än kom. En dag år 1896 besökte mer än trehundra människor postkontoret i Brattleboro, Vermont, bara för att få en glimt av Owney.

I dag kan man beskåda Owney, uppstoppad, i en monter – tillsammans med sina totalt 1 017 brickor,

polletter, lyckopengar och medaljer – på National Postal Museum i Washington. Det finns också en liten bronsstaty över Owney i entrén till museet. Konstnären till statyn är okänd.

Historien om den lilla hemlösa valpen som sökte skydd bland post-säckarna har berättats om och om igen, och den är fortfarande en "levande" berättelse i Förenta staterna. Det finns till och med hemsidor om honom på Internet!

När Owney blev gammal orkade han inte åka tåg längre. Han förlorade synen på ena ögat, stod på diet och dog slutligen tragiskt av ett pistolskott 11 juli 1897. Efter att ha blivit felbehandlad av en reporter hade Owney tappat tålamodet och bitit en posttjänsteman. *Eva Wiséhn*

Not

ⁱ Namnet Owney har fått två förklaringar. Den ena är att det kom sig av att en posttjänsteman böjde sig fram och frågade valpen: "Who is your owner?" Den andra menar att den posttjänsteman som tog sig an valpen hette Owen. Det må vara hur det vill med den saken, men faktum kvarstår att Owney blev postkontorets

maskot och en av Amerikas mest kända och älskade hundar.

Litteratur

Bruns, J.: *Owney. Mascot of the Railway mail service*. Washington 1990.

Internet

www.postalmuseum.si.edu

www.arago.si.edu

<http://en.wikipedia.org/wiki/Owney>

Foto: National Postal Museum. □

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt.

Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje

Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmnh-mynt.a.se>

Såguddens museum och dess samlingar

Av Hasse Nilsson

Efter att Arthur Hazelius livsverk Skansen öppnats i Stockholm 1891 anlades ett flertal större friluftsmuseer runt om i hela Norden. Denna nya typ av anläggningar blev under 1900-talet en nordisk innovation inom museivärlden och har fått sina efterföljare även i andra världsdelar. I Arvika bildades 1904 Västra Värmlands Fornminnesförening på initiativ av Anders Gustaf Hedenskog. År 1913 beslöt stadsfullmäktige att "upplåta lämplig plats å den så kallade Sågudden för uppförande av en museibyggnad".

Sågudden är belägen invid Kyrkviken, strax öster om Arvika centrum i Värmland. Området tillhörde i äldre tid det närliggande säteriet Vik, vars långa och intressanta gårdshistoria är intimt förknippad med Arvikas stadshistoriska utveckling. På udden och i dess närhet finns fornlämningar som kan visa på ett järnålderstida Vik eller ett Vik i vardande. År 1883 inkorporerade köpingen en strandremsa utmed udden och 1903 inköptes hela Viks egendom. *Fig. 1.*

År 1855 påbörjades stakningen av Nordvästra stambanan som skulle förbinda unionsstäderna Stockholm och Christiania (Oslo). Vid en stämma 1863 beslöt köpingen upplåta mark för järnvägen. Järnvägen kom att avskilja udden från Styckåsskogen i norr. Stambanan invigdes i hela sin längd den 16 juni år 1871.

Det nya kommunikationsnätet – i kombination med den livliga sjöfarten – inspirerade den engelske sjöofficeren Allen Hopwood Grey att uppföra ett sågverk på uddens västra del. Från huvudspåret drogs ett stickspår fram till det ångdrivna sågverket. Strax öster därom byggde Anders Rudolf Edgren år 1896 ett lokomobildrivet cirkelsågverk, och udden levde med rätta upp till sitt nya namn – Sågudden. *Fig. 2.*

År 1903 beslöt köpingen att upplåta uddens östra del som avstjälpningsplats för sopor, avskräden och illaluktande avfall. Tippen fick i folkmun namnet "Klondike" och latrinområdet väster om Viksälven kallades för "Pottängen".

Efter att sågverksamheten upphört 1907 beslöt köpingen att Sågudden skulle snyggas upp. År 1911 bildades en förening för Arvikas förskönande,

1. Storbondgården från Berg i Ny socken utgör sedan åren 1922-1923 Såguddens museums huvudbyggnad.

vars första uppgift var att iordningställa området. Den kvarvarande stora tegelskorstenen till Greys sågverk revs, promenadvägar anlades utmed stranden och soffor sattes ut på lämpliga ställen. År 1911 byggde Arvika-Verken en 90 m lång rälsbana och lastbrygga över udden mellan fabriksområdet på Vik och Kyrkvikens strand. Den användes främst för sågverkets behov och revs 1925.

Sågudden var vid 1900-talets början en uppskattad badplats sommartid. Herrarna badade vid den s.k. Pojkbjörka och kvinnorna vid Flickbjörka. Invid järnvägsbanken mellan Sågudden och staden fanns sedan 1903 ett kallbadhus. Men då detta årligen skadades av vårisens påfrestningar beslöt man år 1921 att bygga ett nytt badhus invid Flickbjörka. Detta ritades av arkitekt Ludvig Mattson och var indelat i herr- och damsidor och försedd med en 25 m lång brygga ut i vattnet. År 1926 tillbyggdes ett hopptorn. Den försämrade

vattenkvaliteten i Kyrkviken bidrog till att badhuset revs 1942.

År 1934 anlades en väg ut till Viksholmen sydost om Sågudden. På holmen byggdes sedan en friluftsscenen, vilken invigdes under stora festligheter 11 juni 1957. Under många år spelades där bl.a. sång- och folkklustspelen Värmlänningarna. Efter förfall och vandalism revs friluftsscenen 1984 och platsen iordningställdes för uppställning av en mobil scen.

Museet och samlingarna

Grundaren till museet var eldsjelen Anders Gustaf Hedenskog (1873-1941), som med sitt brinnande intresse för gamla kulturföremål lyckades samla ihop en ansenlig mängd föremål. *Fig. 3.*

PärLAN bland Såguddens byggnader är den magnifika Storbondgården från 1811, och av museets 7 000 föremål ingår även en liten numismatisk samling bestående av mynt och sedlar, men framför allt medaljer.

För några år sedan blev undertecknad tillfrågad om intresse fanns att komma till Arvika och titta på en medaljsamling som förvarades i en monter nere i källaren. Givetvis blev jag nyfiken och samtidigt överraskad över att det fanns en sådan samling på museet. Besöket blev kort och bara ett konstaterande att samlingen var intressant med ett par fina guldmedaljer som topp.

Först 2002 kom frågan upp om en dokumentation av samlingen. Ingen på museet kände till något om me-

2. Kattviken med järnvägsbanken på 1890-talet. I bakgrunden syns Greys sågverk på nuvarande Sågudden.

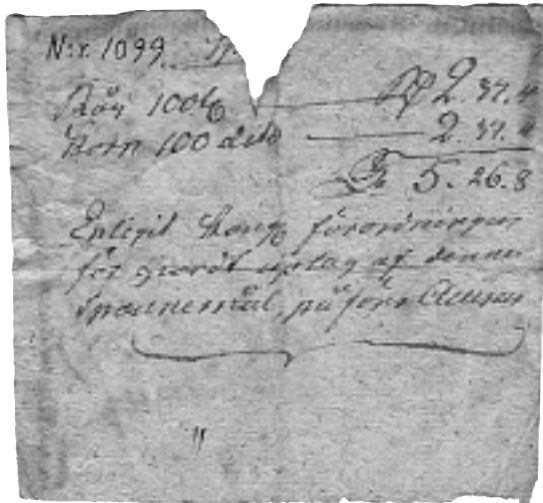

3. Grundaren av Säguddens museum, Anders Gustaf Hedenskog (1873-1941).

daljer och ett par av styrelsens medlemmar hade heller ingen aning om att de över huvud taget fanns. Jag erbjöd mig att dokumentera samlingarna och ett stort tack skall riktas till den avgående intendenten John Hedenskog för viktigt information om samlingarna.

Medaljerna hade köpts in av Sägudden i samband med Malmsjö's Pianofabriks konkurs 1971. Malmsjö Pianofabrik startades 1843 av Johan Gustaf Malmsjö (1815-1891). Bland medaljerna fanns också några som tillhört andra pianofabriker, som t.ex. Östlind & Almquists Pianofabrik i Arvika, A. G. Rålins Orgelharmoniumfabrik i Åmål samt Pianofabriks AB Gustafsson & Ljungquist i Norrköping. Vid genomgången upptäcktes inte bara medaljer utan även mynt, sedlar, polletter samt ett par ordnar.

Myntsamlingen och andra värdefulla föremål stals i början av 1970-

4. Husbehofs Accis-Sedel 1801.

talet. Vad den stulna samlingen innehöll är obekant, men vid genomgången upptäcktes ett plåtmynt, 1 daler sm 1650, som var känt i 44 exemplar och nu alltså i 45 ex. För övrigt finns bara ett mindre antal kopparmynt från 1700-talet i kvalitet ca 1/2.

Den lilla sedelsamlingen består av sju sedlar från 1800-talet, samtliga i mycket dålig kondition och dessutom uppklistrade på papp. En är, originellt nog, ihopsydd med tråd. En "sedel" avviker markant. Det är inget betalningsmedel utan snarare ett skuldebrev i samband med indrivning av punktskatter (accis). Sedeln kallas för "Husbehofs Accis-Sedel" med beloppet 5 riksdaler 26 skilling 8 runstycken. Texten längst ned på se-

deln beskriver böter i daler silvermynt enligt äldre myntordning. Fig. 4. Baksidan beskriver varorna som är 100 (lispund?) råg och 100 (dito) korn. Man har angivit samma summa för båda varorna trots att råg var dyrare än korn. Detta kan tyda på att det måste vara punktskatter och inte försäljningspriser. Normalt brukar man mäta spannmål i tunnor där 1 tunna = 146,55 liter.

Bland överraskningarna kan nämnas två riksdagspolletter (legitimation) i papp från 1865 (sista ständsriksdagen) och 1867ⁱ samt en kammarherrenyckel i toppskick. Fig. 5. En Svärdsorden, riddartecknet i guld – tyvärr med kraftiga emaljskador – samt ett Svärdsmanntecken framkom också; båda tecknen lär vara

Strandbergs Mynt

&

Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.

charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 6, Box 7377, 103 91 Stockholm

Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

Kronologisk förteckning

	Litteratur	Litteratur	Årtal	Metall	Kvalité
Oscar I					
För utmärkt förtjänst om Svenska slöjderna	Hild. 44	1847	silver	01/0	
Karl XV					
Industriutställningen i Malmö 1865	Olsén 170	Hild. 11	1865	silver	01/0++
Allmänna Industriutställningen i Stockholm 1866		Hild. 12	1866	silver	01/0
Nionde Allmänna Svenska Lantbruksmötets belöningsmedalj	Olsén 144	Hild. 41	1860	silver	01/0
Tionde allmänna Svenska Lantbruksmötets belöningsmedalj	Olsén 144	Hild. 42	1862	silver	01/0-
Allmänna lantbruksmötet i Göteborg 1871	Olsén 169	Hild. 47	1871	brons	01
Elfsborgs läns Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 190	Hild. 81	1869	silver	01
Elfsborgs läns Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 190	Hild. 81	1869	silver	01/0
Göteborgs och Bohusläns Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 170	Hild. 83	1865	guld	01/0
Göteborgs och Bohusläns Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 170	Hild. 83	1865	silver	01/0
Industri- och hantverksföreningen i Göteborg belöningsmedalj		Hild. 97	1869	silver	01/0
Industri- och hantverksföreningen i Göteborg belöningsmedalj		Hild. 97	1869	silver	1+
Oscar II					
Wermlands läns Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 216	Hild. 38	1873	brons	1+/01
Västra Sveriges Hushållningssällskap	Olsén 222	Hild. 43	1874	silver	01
Industri- och Slöjdställningen i Malmö 1881	Olsén 261	NM 13:110.39	1881	guld	01/0
Lantbruks- industri- och hemslöjdsutställningen i Örebro	Olsén 277	NM 13:123.61	1883	guld	01
Lantbruks- industri- och hemslöjdsutställningen i Örebro	Olsén 277	NM 13:123.61	1883	brons	1+/01
Västra Sveriges Hushållningssällskap	Olsén 222	NM 13:158.143	1878	silver	1+/01
Västra Sveriges Hushållningssällskap	Olsén 222	NM 13:158.143	1878	silver	01
Västra Sveriges Hushållningssällskap	Olsén 222	NM 13:158.143	1878	silver	01/0
Östergötlands läns Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 292	NM 13:162.160	1885	brons	1+
Göteborgs och Bohusläns Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 306	NM 13:165.170	1889	silver	01
Fabriks- och hantverksföreningen i Helsingborg 1890	Olsén 312		1890	brons	1+
Elfsborgs läns Norra Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 324		1892	silver	01
Elfsborgs läns Norra Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 324		1892	silver	1+/01
Elfsborgs läns Norra Kongl. Hushållningssällskap	Olsén 324		1892	silver	01/0
Göteborgs hantverks- och industriutställning 1891			1891	guld	01/0
Industriutställningen i Göteborg 1891			1891	silver	01
Industri- och Slöjdställningen i Malmö 1896			1896	brons	01
Industri- och Slöjdställningen i Malmö 1896			1896	silver	1+/01
Allmänna konst- och Industriutställningen i Stockholm 1897	SNT 1990:136.1		1897	silver	01/0
Allmänna konst- och Industriutställningen i Stockholm 1898	SNT 1990:136.1		1897	brons	01
Jönköpings läns Kongl. Hushållningssällskap			1899	silver	01
Industri- och slöjdställningen i Gävle 1901			1901	silver	01
Konst- och industriutställningen i Norrköping 1906			1906	brons	1+/01
Konst- och industriutställningen i Norrköping 1906			1906	brons	01/0
Gustav V					
Hantverks- och industriutställning i Västerås 1908			1908	silver	1+
Baltiska utställningen i Malmö 1914	NM 32:2.131		1914	brons	01
Baltiska utställningen i Malmö 1914	NM 32:2.131		1914	brons	1+
Nässjö hantverks- och industriutställning 1922			1922	förgyllt silver	01
Jubileumsutställningen i Göteborg 1923	Abel 7		1923	brons	1+
Industri- och hantverksutställning i Karlstad 1927			1927	förgyllt silver	01/0
Industri- och hantverksutställning i Karlstad 1927			1927	förgyllt brons	01/0
Sundsvallsutställningen 1928			1928	förgyllt silver	01/0
Sundsvallsutställningen 1928			1928	förgyllt silver	01/0
Prins Gustav [VI] Adolf					
Industri- och slöjdställningen i Helsingborg 1903			1903	brons	01
Industri- och slöjdställningen i Helsingborg 1903			1903	förgyllt brons	01/0
Industri-, slöjd- och konstutställning i Lund 1907			1907	brons	01/0
Övriga medaljer					
Världsutställningen i London			1862	brons	01
Världsutställningen i Paris			1867	brons	1+/01
Christian IX	Bergsøe 331		1872	silver	01/0++
Christian IX	Bergsøe 331		1872	brons	1+
Världsutställningen i Wien			1873	brons	01
Världsutställningen i Wien			1873	brons	1+
Världsutställningen i Philadelphia			1876	brons	01/0
Den Nordiske Industri- og landbrugs- og kunstudstilling	Bergsøe 524		1888	silver	01/0
Kungl. Patriotiska Sällskapet, med rosett				silver	01/0
Labatt, Arvid (stulen 1973)	NM 29.307				

8. Hederspris till J. G. Malm sjö vid Industri- och konstutställningen i Göteborg 1891. Gravör är Adolf Lindberg.

produktionen till 1959, då även den överfördes till Arvika. Efter två konkurser upphörde verksamheten helt 1971.

Malm sjö Pianofabrik deltog i många konst- och industriutställningar runt om i landet. Även på världsutställningar utomlands visade man upp sina alster. Första pris erhöles i Stockholm 1851, Göteborg 1860, Karlstad och London 1862, Malmö 1865, Stockholm 1866, Paris 1867, Göteborg 1871, Köpenhamn 1872, Vänersborg 1872, Wien 1873, Uddevalla 1874, Philadelphia 1876, Borås 1880, Malmö 1881, Örebro 1883, Köpenhamn 1888, Malmö 1896, Stockholm 1897, Norrköping 1906, Stockholm 1909 och Malmö 1919 m.fl.

Den äldsta prisbelöningsmedaljen är För utmärkt förtjänst inom Sven-

ska slöjderna och den fick Malm sjö 1851, den sista är från Sundsvallsutställningen 1928. Nästan alla medaljer uppvisar en jämn och fin patina efter att ha legat orörda sedan andra halvan av 1800-talet. Kvaliteten är genomgående mycket hög och de flesta ligger kvar i sina originaletuier. Tyvärr har någon okunnig person på museet ristat in ett inventarienummer på fem medaljer, dock inga guld-exemplar. Samlingen består totalt av fyra ex i guld, 30 ex i silver (varav fyra är förgyllda) samt 22 ex i brons.

Den förnämsta medaljen är ett hederspris i guld tilldelat J. G. Malm sjö i samband med Industri- och konstutställningen i Göteborg 1891. Gravör är Adolf Lindberg och har en skön guldtön, som visar att den har klarat sig från olika rengöringsförsök. Fig. 8.

Tyvärr är samlingarna inte tillgängliga för allmänheten, men planer finns att ordna en utställning över Malm sjö Pianofabriks historia. Kanske kommer utställningen också att beröra andra pianofabrikers historia, där Östlind & Almquist Piano- och Orgelfabriker i Arvika 1938 hade vuxit ut till Skandinavien största i sin bransch. Fig. 9.

Oavsett utställning finns det mycket att se i Säguddens museum, och den vackra naturmiljön gör det väl värd ett besök och Högloftets servering bidrar ytterligare till att göra Sägudden till ett mycket uppskattat besöksmål och rofylld oas.

Foto: författaren.

Not

¹Jfr Ahlströms auktion nr 30 och Antikörens auktion nr 15.

Litteratur

Abel, U.: *Carl Milles, Form, Idé, Medaljkonst*. Stockholm 1971.

Ahlströms auktioner nr 30. Stockholm 1984.

Antikörens auktioner nr 15. Göteborg 1994.

Arvika kommun: *Kommuninformation – historia: "Arvika – Sägudden"*.

Bergsøe, V.: *Danske medailler og jetons fra 1789-1892*. Köpenhamn 1893-1897.

Brodin, L.: *Arvika. Köpingen och staden 1811-1911-1936*. Arvika 1937.

Hild. = Hildebrand, B. E. *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer I-II*, Stockholm 1874-75.

Malm sjö pianofabrik 100 år. Förenades Pianoblad 8 (1943). Jubileumsnummer.

NM = Numismatiska Meddelanden (sedan 1874).

Nordenberg, R.: *Om Arvika*. Arvika 1986.

Olsén, Brita. *Lea Ahlborn – En svensk medaljkonstnär under 1800-talet*. Lund 1962.

SNT = Svensk numismatisk tidskrift/Myntkontakt (sedan 1973). □

KUNGL. MYNTKABINETTET Museibutik Konferensbokning

Slottsbacken 6
Gamla Stan, Stockholm

Tel.: 08-5195 5304

E-post:

konferens.butik@myntkabinettet.se

Nya mynt

Minnesmynt med Selma Lagerlöf

Selma Lagerlöf föddes 1858 och avled 1940. Hon är en av Sveriges mest internationellt kända författare. Hon fick nobelpriset 1909, och 1914 blev hon ledamot av Svenska Akademien. Sedan 1992 pryder hennes porträtt våra tjugokronorssedlar. Om "tjugan", eller "selman" som den också populärt kallas (en benämning som Riksbanken själva presenterade den nya mindre varianten med i sin broschyr 1997), finns mer att läsa i SNT 1992:1 s. 17.

Nästa år, 2008, kommer 150-årsminnet av Selma Lagerlöfs födelse att firas genom utgivningen av två minnesmynt enligt Riksbankens beslut. De blir i två valörer som brukligt är, 2000 kronor i guld och 200 kronor i silver.

MGL

9. AB Östlind & Almquist Piano- och Orgelfabriker, Arvika.

Numismaticus, Snoilsky och Arfwedson

För femtio år sedan, i Myntspalten i *Stockholms-Tidningen* den 17 april 1957, infördes vidstående text till Carl Snoilskys – ”en av numismatikens store” – och myntsamlandets ära av Gösta Pålsson (1907-1981), alias Numismaticus. Som berättats i tidigare nummer av SNT – 2002:3 och 2004:5 – kåserade journalisten Pålsson i ämnet numismatik i *Stockholms-Tidningen* varje vecka under åren 1957-1960. Följande kåseri var ett av hans första i nämnda spalt.

Om Carl Snoilsky och ett av hans brev till Magnus Lagerberg skriver Frédéric Elfver på annan plats i detta nummer av SNT. Ett annat brev från Snoilsky, men till Hans Hildebrand, har Ian Wiséhn publicerat i SNT 2001:3. Lagom till sekelskiftet 2000 skrev även undertecknad ett par rader om myntsamlaren och diktaren, SNT 1999:8, där hans sång till föregående sekelskifte ingick.

Greve Carl Snoilsky (1841-1903) var och är en känd skald. Men inom numismatiken ser vi honom också som Svenska Numismatiska Föreningens ordförande från 1891 till sin död och som samlare av mynt, medaljer och böcker inom vårt ämne. Till minnet av honom gav föreningen i samarbete med Kungl. Myntkabinettet och Göteborgs universitetsbibliotek (som äger Snoilskys boksamling) ut en skrift år 2003 – *Carl Snoilsky, skalden som samlade mynt och böcker*.

I *Om skaldemynt* nämner Pålsson ”den rika Arfwedsonska samlingen” ur vilken Snoilsky förvärvat ett betydande antal mynt. Edvard Arfwedson (1811-1855) var grosshandlare till yrket, italiensk konsul men också samlare av mynt, medaljer och annat som anknyter till samlingen, t.ex. ett stort numismatiskt bibliotek. Han hade god kontakt med bland andra riksantikvarien Bror Emil Hildebrand, som gärna rådgjorde med honom om antika mynt. I ett brev till numismatikern C. J. Thomsen i Köpenhamn strax efter Arfwedsons död skrev Hildebrand att ”samlingens öde är ännu oafgjordt”. År 1876 köpte Snoilsky delar av Arfwedsons omfattande svenska samling – 145 mynt, varav flera av dem mycket rara, för drygt 5 000 kronor. Läs mer om denne grosshandlare och myntsamlare i SNT 1999:4 och 2005:4 av Ian Wiséhn.

MGL

Om skaldemynt

Herr greven och ordföranden i Numismatiska Föreningen Carl Gustaf Johan Snoilsky var av födsel och arv och även av giftermål ej någon arm man. Till följd av innehavda tjänster som andre sekreterare i UD, utsänd diplomat samt sedermera överbibliotekarie i Kungliga biblioteket hade han också stadiga inkomster, vartill kom att han givetvis från tid till annan fick en slant för sina ”verser” – ja, tvivelsutan är det om diktaren Carl Snoilsky vi talar; en av numismatikens store i vårt land.

● Myntsamlare och myntkännare från tidig ungdom hade han på grund av ovan angivna ekonomiska omständigheter råd att förskaffa sig ett betydande antal vackra och fina mynt, inte minst genom köp på 1870-talet från den rika Arfwedsonska samlingen.

● Från början var det Walter Scott som predisponerade Snoilsky för hans historiska diktning, men det var i högsta grad hans speciella och högt utvecklade numismatiska intresse som höll hans historiska ådra vid vigör. Hans myntsamling har inspirerat till flera av de ståtliga dikterna. Gamle kung Gösta

--- *hans bild med det långa skägget så vördad och kär* ---

är, berättar Snoilsky själv, direkt inspirerad av Gustav Vasas bild på våra mynt. Det hör till saken att bilderna på Vasa-tidernas mynt som sällan i vår mynthistoria verkligen är inspirerande och av en konstnärlighet som kanske är överträffad.

● Den mest kända ”myntdikten” är förstas på Värnamo marknad, där Snoilsky fångat hela den mänskliga tragedin med Görtzens karolinska koppardalrar, som Per hade nitti av och Kersti sexti efter sex års slit och släp och som blev värdelösa.

● Att de blev så komplett värdelösa är väl, vid närmare studium, inte så alldeles givet, ty faktum är ju, att kronan utfärdade ett slags anvisningar eller sedlar, enligt vilka nödmynten skulle inlösas med halva nominella värdet, men i vilken utsträckning så blev fallet är outrett och torde så förbli. När länsman trädde fram med sin kungörelse på Värnamo marknad, blev det emeller-tid klart,

--- *att kopparbiten, som i går för daler gått och gällt, numera gällde ingenting, och så var det beställt.*

● Snoilskys börd och ekonomi (och goda handlag med mynt i allmänhet) hindrade inte, att han var starkt socialt sinnad, och i flera dikter framhäver han kontrasten mellan rik och fattig. I åtminstone ett av dessa skaldestycken framskyntar åter hans numismatiska ingenium: i de grändarna raderna om ”den fattige rike sir John” och guldspundet, ”En sover-reign”, som glänste i London-mod-den.

● Carl Snoilsky är ingalunda den ende i litteraturhistorien som inspirerats av och diktat om gamla mynt. Vi kanske kan återkomma till ämnet.

● Så visst som att främärkssamlandet skapat, om inte mången stor geograf, så åtminstone många goda betygspoäng i ämnet geografi, så har numismatiken gett bra många skol-gossar bra betyg i historia. Det var – signaturen törs tala av erfarenhet – sällan någon svårighet med årtal och kungalängder, då man hade sitt lilla men dock myntregister i skallen och kunde härleda och jämföra och dra slutsatser.

Myntsamlandet, ehuru på fram-marsch, i varje fall i utlandet, åtnjuter inte det intresse bland folk i allmänhet det är så starkt förtjänst av, utan är i stor utsträckning ett exklusivt, föga fruktbringande pyssel. Numismatiken borde med andra ord populariseras, framför allt bland de unga. Låt dem se de gamla mynten, inte bara se dem förresten, utan ta i dem, vända och vrida på dem och – som den unge Snoilsky – fångslas av deras trollmakt, de många seklernas mystik som vädjar till tankens heligaste och ger fantasin vingar!

Låt oss göra vad vi kan för den saken, vi, som erfarit en del av myntsamlandets tjusning – egenartad, oförliknelig!

NUMISMATICUS.
/ Gösta Pålsson

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Myntsamlaren Aron Ferdinand Westerlund

Ingenjören och numismatikern Aron Ferdinand Westerlund var känd som en framstående uppfinnare. Han föddes 1839, då Karl XIV Johan var kung här i landet.

I samband med sitt yrke kom Westerlund att delta i det sena 1800-talets stora utställningar i Sverige och i utlandet. Vid dessa utställningar lyckades han vinna många medaljer och diplom. Han hade också på eget förslag utgivit flera arbeten i olika ämnen.

Mest känd var Westerlund emellertid som numismatiker. Relativt tidigt kom intresset för de gamla mynten. Hans myntsamling ansågs vara omfattande, dyrbar och välordnad.

Westerlund hade under slutet av 1800-talet stigit i graderna inom Timmermansorden och hade dessutom fått det hedersamma förtroendet att vårda denna ordens numismatiska skatter. Självfallet kom han i fråga när det behövdes förstärkning i Svenska Numismatiska Föreningens styrelse.

Den 18 januari 1898 avled Westerlund i cancer. Han var då 59 år gammal. Myntsamlingen såldes genom Stockholms Bokauktionskammare i Bukowskis lokal den 22 september 1899. Bl.a. såldes svenska medeltidsmynt från Vaalafyndet i Finland, plåtmynt, sedlar, medaljer och ryska mynt.

Publiken på auktionen var talrik och köplusten var stor. En del av de ryska mynten inropades av storfursten Michailovitj, greve Tolstoj och av 1:e gymnasiedirektorn i Warszawa, herr Krivaksin. Större delen av Vaalafyndet återköptes till Finland av intendenten Wænerberg för Helsingfors myntkabinetts räkning, men även Kungl. Myntkabinetet i Stockholm köpte en del. Totalsumman från försäljning hamnade på ca 7 000 kronor. IW

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER

MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

Kring ett brev från C. Snoilsky till M. Lagerberg 1882

PÅ AUKTIONSVERKETS bokkvalitetsauktion i Stockholm den 11 juni 2001¹ inköptes en bok av Magnus Lagerberg (1844-1920) till Svenska Numismatiska Föreningens bibliotek. Boken är tryckt i Göteborg år 1882 och har titeln: *Om minnespenningar, slagna i anledning af svenska konungahusets giftermålsförbindelser*.

Exemplaret är bundet i ett nu något nött, men vackert, rött skinnband med guldpresad pärmbordure, övre guldsnitt m.m. På främre pärmens mittfält återfinns ett spegelmonogram L under adlig krona. Exemplaret är M. Lagerbergs egna, och det rör sig om ett *Aftryck ur Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* i 25 numererade exemplar på holländskt papper. Föreliggande exemplar är dock onummererat.

Dessutom är det rara särtrycket tryfferat med tackbrev för boken, cirka 20 stycken, däribland skalden Carl Johan Gustaf Snoilsky (1841-1903)² – tillsammans med kammarherre Magnus Lagerberg och riksheraldiker August Wilhelm Stiernstedt (1812-1880), Svenska Numismatiska Föreningens grundare år 1873.

Carl Snoilskys tackbrev till vännen Magnus Lagerberg har – dock ej i sin helhet – publicerats tidigare i *Carl Snoilsky och hans vänner. Ur skaldens brevväxling*. Första delen. Stockholm 1917, s. 233-234. Nedan skall emellertid tackbrevet återges i sin helhet, inklusive marginalanteckningar och bilagor. Stavningen är bibehållen från originalet.

Firenze, 1 juli 1882

Käre vän,

Jag har att tacka dig för den vänliga sändningen af särtrycket om de kongl. förmedlingsmedaljerna äfvensom för recensionen af Ögonblicksbilder³ i g.h.s.t.⁴ à propos, hvem är signaturen A. som signerat anmälan?

Jag sände dig häromdagen som en liten kuriositet ett italienskt tidningsnummer med en öfversättning af mitt impromptu öfver Garibaldi's död, som varit synligt i svenska tidningar. Öfversättaren, Dr Ambrosoli, redaktör för en tidning i Como, har gjort sig känd som en af de få italienare, hvilka studerat Nordens språk och litteratur. Han har redan förut öfversatt åtskilliga af mina saker.

Item*, skickar jag dig det länge utlofvade nya fotografi-kortet, vilket

Fig. 1. Det i brevet från 1882 omnämnda porträttet över Carl Johan Gustaf Snoilsky. Porträttet hänger numera i Svenska Numismatiska Föreningens lokal på Banérgatan i Stockholm. Notera frånvaron av den franska Hederslegionens ordensrosett i knapphållet på kavajen.
Foto: Frédéric Elfver.

efter flera misslyckade försök ändtligen framkommit i det skick, som du ser. Detta skulle alltså läggas till grund för det konterfej, hvarmed du i sinom tid så vänligt ämnar öka galleriet af numismatici. Som ledning för målaren torde nämnas, att den lilla ordens-rosetten i knapphållet (la légion d'hr⁵) icke bör synas på porträttet. Jag bär aldrig dekorationer annat än i ytterst sällsynta undantagsfall, t.ex. på resor, då tullgränsen passeras, då de kunna vara af stor nytta, om man har brådtom. Rosetten satt kvar i rocken af glömska. (Fig. 1.)

Jag hoppas du fått taflorna från Flor & Findel och att du var nöjd med Ebbas⁶ och mina åtgöranden. Sänd oss snart några rader för att gifva oss trygghet härutinnan. I öfvermorgon lemna vi Florens för att öfver sommaren, d.v.s. till den 1 september, slå oss ned på en villa i bergstrakten, der värmen är mindre känbar. Min nya adress till ofvannämnda tid är: San Marcello Pistoresse (Italia). Villa Margherita.

Som du vet, komma vi i höst att bosätta oss i Tyskland, troligtvis i Dresden. Vi komma hvarandra då ansenligt närmare, du och jag. Roligt, ifall dina vägar bure förbi vårt hem!⁷

Jag är högst nyfiken att få Rydbergs⁸ samlade dikter, som nu säkert påstås vara under tryckning – hoppas, han

Fig. 3. Kopparstick över Carl Snoilskys stamfader Georgius Snoilsky kring mitten av 1600-talet. Skickat till M. Lagerberg tillsammans med tackbrevet för skriften.
Repro: Frédéric Elfver.

kommer ihåg mig med ett ex.! – Själv är jag nu sysselsatt med ett nytt diktband, af samma omfång som de förra, hvilket torde blifva färdigt nästa år.

Hvad säger Hedlund⁹ om den ödesdigra vändning som den parlamentariska konflikten hotar att taga i Norge? Vi gå en stormig framtid till möte, fruktar jag.

Min vördnad för fru Lagerberg samt Ebbas hjertligaste hälsningar till Eder båda! Mera härnäst då packningsbestyr m.m. ej tvinga mig att blifva så kortfattad som i dag. Skrift snart till din gamle vän C. Snoilsky.

[Skrivet på tvären i vänstermarginalen på brevet första sida] Jag påminner dig om ditt löfte att vid tillfälle skicka mig medaljen öfver Kungens 50-årsdag [Sic!]. (Fig. 2.)

[Skrivet i nedkanten på brevet andra sida]*) Jag bifogar, som en liten cadeau till dina samlingar ett ex. af ett sällsynt kopparstick öfver min stamfader, hvilket jag lyckats öfverkomma in duplo. (Fig. 3.)

[Skrivet på tvären i vänstermarginalen på brevet sista sida] Jag fann ej [... otydligt skrivet ord] Fredriks namn bland dem, som fått det vackra särtrycket. ???

Carl Snoilskys brev till Magnus Lagerberg är fyllt med vänskaplig värme. De var inte bara samlarkollegor utan även goda vänner. Det ovan citerade brevet belyser såväl Snoilskys författarskap, numismatiska intresse som hans livssituation och något kringfläckande liv efter skandalen med hans skilsmässa och giftermålet med Ebba Piper. När han återvände till Sverige år 1890 var det för att beträda tjänsten som chef för Kungliga Biblioteket och denna tjänst innehade han fram till sin död år 1903.

Frédéric Elfver

Noter

- 1 Stockholms Auktionsverk, 2001-06-11, nr 6110 (klubbat pris: 15.000 kr).
- 2 Den intresserade läsaren rekommenderas den faktaspäckade skriften *Carl Snoilsky. Skalden som samlade mynt och böcker*. Svenska Numismatiska Föreningens serie Smärre Skrifter nr 10. Valders Tryckeri, Fagernes, Norge 2004.
- 3 Ebba Snoilsky, *Ögonblicksbilder från Nord-Afrika och Syd-Italien*, Stockholm 1881. Ebbas skildring av sin och Carl Snoilskys resa till Alger och Tunis. De gifte sig strax innan resan.
- 4 Göteborgs handels- och sjöfartstidning.
- 5 La légion d'honneur – den franska Hederlegionen.
- 6 Ebba Piper, född Ruuth (1844-1917), var C. Snoilskys andra hustru fr.o.m. 1880.
- 7 C. Snoilsky återvände till Sverige år 1890.
- 8 Viktor Rydberg (1828-1895) var för övrigt en av de 25 personer som mottog ett särtryck av M. Lagerbergs bok.
- 9 Sven Adolf Hedlund (1821-1900), tidningsman. Huvudredaktör för Göteborgs handels- och sjöfartstidning. □

Fig. 2. Medalj över Oscar II:s 51:a födelsedag den 21 januari 1879. Diam. 37 mm. Präglad i silver hos knappmakaren M. Petterson. Slagen på initiativ av kammarherre M. Lagerberg och till kungen framlämnad som julgåva år 1879. Fränsidans inskrift – FÖR FRID FÖR RÄTT OCH FRIHET ÄR DU ETT VÄRN I NORD – är lånad från ett kväde, författat av C. Snoilsky. Hyckert 1892 (Numismatiska Meddelanden XIII), s. 103 nr 25. Exemplar ur Sven Svenssons samling, såld på auktion 145, nr 127.
Foto: Gabriel Hildebrand.

MYNT- & FRIMÄRKSTILLBEHÖR

till lågpris

HF FRIMÄRKEN

Trålvägen 6, 434 92 Vallda
Tel. 0300-281 25, Fax 282 25
www.hffrimarken.com • info@hffrimarken.com

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

☎ + fax 08-673 34 23

Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

Kristianstadsortens Numismatiska Förening 40 år!

Ända sedan intresset för numismatik i vårt land tog sig uttryck i bildandet av numismatiska föreningar, har Svenska Numismatiska Föreningen varit den till storlek och betydelse främsta av dessa. Under Svenska Numismatiska Föreningens nu 134-åriga tillvaro har åtskilliga föreningar sett dagens ljus och många av dem har också hunnit gå i graven. Under de senaste fyra decennierna har en av de livaktigaste och största landsortsföreningarna varit Kristianstadsortens Numismatiska Förening som firade sitt fyrtioåriga jubileum förra året.

Dan Carlberg rapporterar från
KNF:s jubileum.

LÖRDAGEN DEN 14 OKTOBER 2006 samlades ett trettiotal numismatiskt intresserade personer vid järnvägsstationen i Kristianstad för en gemensam promenad till Kristianstads länsmuseum. Vid museet delades gruppen i två. Den ena gruppen åntrade tillsammans med intendent Maria Jehander-Andersson den gamla vackra kasernbyggnad, Norra Kasern, som efter ritningar troligen av Carl Hårleman uppfördes på 1760-talet. Under ledning av förre regementschefen för Kungliga Wendes Artilleriregemente (A3), Leif Mårtensson, företog den andra delen av de församlade en stadsvandring. Efter omkring en timme skiftade grupperna sedan plats.

Inne i kasernbyggnaden förvaras förre läroverksadjunktens vid Kristianstads Högre Allmänna Läroverk, Berndt Kallenberg, numismatiska samling. Kallenberg var, redan från

Sällskapet samlat utanför Hovdalas mäktiga försvarstorn.

mitten av 1800-talet ända till sin död 1910, en ivrig samlare av huvudsakligen svenska mynt, och då företrädesvis sådana av koppar. Specialiseringen var dock inte större än att en betydande samling av svenska polletter och mängder av utländska mynt också ingick i hans samling. Samlingen donerades efter den hängivne samlarens död till läroverket, vilket sedan 1970-talet deponerar den hos läns museet.

Stadsvandringen var inte särskilt omfattande geografiskt, men inom något hundratal meter återfinns emellertid de flesta av stadens intressanta byggnadsminnen. Leif Mårtensson berättade kunnigt om stadsplanen, som är typisk för renässansen och i Kristianstads fall tämligen ograverad genom århundradena. Nedslag gjordes vid speciella byggnader, t.ex. den vackra Heliga Trefaldighetskyrkan, som invigdes 1628 och i vars omedelbara närhet belägringsklippingarna från 1670-talets skånska krig förfärdigades.

Efter stadsvandring och museibesök avnjöts en lunch bestående av parmesangratinerad kycklingfilé på restaurang Kvarnen. Sedan nämnda fågel avklarats vidtog en bussresa – under vilken vin och andra förfriskningar serverades – vars mål var Hovdala slott utanför Hässleholm. Väl framme delades gruppen åter i två och utrustades med var sin guide, vilka förevisade och berättade om den intressanta slottsanläggningen. Hovdala består av många vackra, huvudsakligen påfallande låga huskroppar, varemot ett iögonfallande försvarstorn från tiden omkring 1600 kontrasterar. Efter det mycket uppskattade besöket på Hovdala serve-

rades kaffe på den närbelägna Skyrupsgården med anor från 1400-talet.

Räkneövningar och "ulvmynt"

På Skyrupsgården berättade Lars O. Lagerqvist om mynträkning i Sverige genom tiderna. Ett digert bildmaterial illustrerade de svårbegripliga räkneövningar som Lars föredrog. Det var stundtals svårt att följa räknenskaperna, men Lars lättsamma framställningssätt bidrog ändå helt säkert till kunskaps vinnande hos samtliga.

Efter kaffe och föredrag åntrades bussen för återresa till kung Kristians stad. Väl där fanns tid för uppfärskning och ombyte samt en eller annan uppfriskande fördrink. Efter en kort promenad nåddes sedan restaurang Artilleristen belägen i en annan av stadens många vackra byggnader, det s.k. Kronohuset från 1840-1841. Här serverades ett glas vin, med vilket Svenska Numismatiska Föreningen och dess ordförande Julius Hagander gratulerade KNF till dess fyrtioåriga existens. KNF:s ordförande Göran Olsson berättade därefter lite om föreningen och dess nuvarande verksamhet.

Plats lämnades sedan för Frédéric Elfver, som höll dagens andra föredrag. Han berättade om det s.k. ulvmyntet från Skänninge. Till det trevliga anförandet hade Elfver framställt ett litet kompendium med bildmaterial som pedagogiskt underbyggde hans framställning. Detta delades ut till samtliga middagsgäster och var, liksom föredraget, mycket uppskattat.

Förrätten i kvällens mycket välsmakande meny bestod i en ålamacka

Jan Walldén, Lars O. Lagerqvist och Ted Malmstedt på bussen från Hovdala.

Delar av Berndt Kallenbergs myntsamling förevisas på Norra Kasern. Maria Jehander-Andersson, Sven-Erik Olsson, Leif Hedstrand, Sten Rosenlund, Tommy Larsson, Mikael Persson, Julius Hagander, Magnus Tagesson och Hans Andersson.

Julius Hagander, Reidar Andersson, Elsa Svensson och Carl-Axel Svensson under ett numismatiskt samkväm före middagen.

Noggranna auktionsdeltagare synar objekten före auktionen.

med äggstanning, varefter serverades helstekt hjorttytterfilé med körsbärssås, smörstekta kantareller och potatiskaka. Till dessert dukades en ljummen äppel- och björnbärsstrudel med gammaldags vaniljglass fram.

Aktivt auktionsliv

På söndagen stod såväl auktion som minnestal på programmet. Kristianstadsortens Numismatiska Förening har en tradition av ett mycket aktivt auktionsliv. Varje år sedan starten 1966 har flera auktioner hållits varje år. Som mest avhölls ett år inte mindre än sju auktioner. Vid flera tillfällen har omsättningen på en enstaka auktion uppgått till en miljon kronor eller mera. Genomgående har kvaliteten varit hög på de objekt som har försålts. Bortsett från Svenska Numismatiska Föreningens auktionsverksamhet, saknas i detta hänseende motstycke bland de numismatiska föreningarna och myntklubbarna i Sverige. Från starten 1966 till sin död 2002 var det Ingvar Nilsson som producerade auktionslistorna och ledde administrationen runt auktionerna.

Dagens auktionslistor framställs av främst Reidar Andersson och Kurt

Hallström. Övriga ledamöter är sedan behjälpliga i auktionernas praktiska genomförande. Fortfarande är auktionsverksamheten basen i KNF:s verksamhet och det hålls omkring åtta auktioner per år. Tillgången på auktionsmaterial är god, vilket beror på förmånliga provisionssatser, men i kanske ännu större utsträckning på auktionernas mycket goda renommé. Söndagens auktion var för övrigt föreningens 494:e och omfattade 185 objekt, vilket var ungefär hälften av det normala utbudet antalsmässigt. Auktionerna hålls normalt på den s.k. Hemgården, belägen centralt i staden. Dagen till ära hade emellertid Siriusordens pampiga festsal på västra Boulevarden upplåtits för ändamålet.

Utbudet på auktionen var mycket varierande, men med tonvikt på äldre svenska mynt av vilka det fanns en hel del trevliga objekt. Även en del bättre utländska mynt fanns till försäljning och priserna blev som väntat höga. Prisstegringen på främst äldre svenska mynt har varit mycket markant under senare år, och det står klart att myntsamlade åter är mycket populärt.

Före auktionen berättade ordfö-

rande Olsson åter lite om föreningen och dess utveckling under senare år. Intressanta tillbakablickar på föreningens äldre historia levererades bl.a. av KNF:s förra kassör Rolf Persson, Göte Norén samt Sten Törngren. Ett bord med bilder och stiftelseprotokoll m.m. hade iordningställts och fanns till beskådande. Med auktionens sista rop var också det ordinarie programmet för jubileumshelgen till ända.

Foto: författaren. Dan Carlberg

Köpes

Wismar: 3 Pfennig 1621-1835
Pommern: 1/6 Taler 1689-1761
Rostock: 3 Pfennig 1621-1761
Hessen-Kassel: 3 Heller 1733-1761,
8 Heller 1734-1740).
(Bytesförslag beaktas.)

Sten-Olof Andersson

Smålandsvägen 20
611 56 Nyköping
Tel.: 0155-26 96 16 (18.00-23.00)
E-post: skilling.s-oo@telia.com

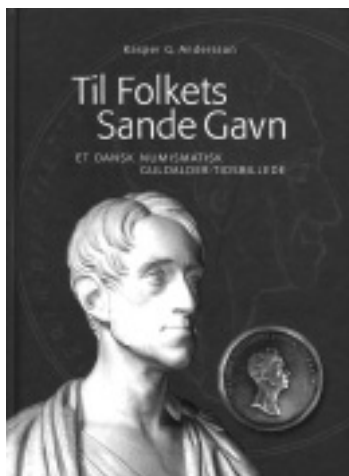

Kasper G. Andersson: Til Folkets Sande Gavn – et dansk numismatisk guldalder-tidsbillede. Dansk Numismatisk Forening 2006. ISBN 87-88385-04-3. 110 s., rikligt illustrerad. Engelsk summary. Pris för medlemmar i Nordisk Numismatisk Union: 150 DKK (normalpris 225 DKK) + porto.

VÅRA VÄNNER I DANMARK, Dansk Numismatisk Forening, har utkommit med en ny och rikligt illustrerad publikation, *Til Folkets Sande Gavn*, och författaren heter Kasper G. Andersson. Boken ger med utgångspunkt i numismatiskt material en mycket levande bild av Frederik VI:s (kung av Danmark 1808-1839, var Norge 1808-1814) upphöjda ställning som monark i det tidiga 1800-talets Danmark. Boken utgör ett gott stycke personhistoria baserat på skriftligt och numismatiskt källmaterial. Vidare skildras de alkemiska försöken att framställa en ädelmetall – s.k. neu platina – vid samma tidpunkt.

Det kan synas något oortodoxt att citera ur författarens egen introduktion för att beskriva bokens upplägg, men Kasper G. Andersson har så väl fångat upp den röda tråden med sina ord:

Mit overordnede mål med denne udgivelse er at demonstrere numismatikken

mangeartede kulturhistoriske facetter ved at bidrage til at besvare dette spørgsmål ud fra en numismatisk synsvinkel. Med baggrund i originale skriftlige kildematerialer skal vi blandt andet se eksempler på, hvad numismatikken kan vise om naturvidenskabernes, mystikkens, kunstopfattelsen, mekaniseringen, samfundsoptionen, de sociale og sundhedsmæssige forhold, straffelovgivning og ytringsfriheden i 1830'ernes turbulente Dan-

mark. Samtidig præsenteres en serie helt nye oplysninger om mønt- og medaljeudgivelser fra Frederik den Sjettes tid. Omdrejningspunktet for hele fortællingen er Frederik den Sjettes sygdomsperiode i 1833 – et hidtil stort set ubeskrevet kapitel af danmarkshistorien.

De två medaljprojekt som genomfördes över kung Frederik VI:s tillfrisknande och återkomst till Köpenhamn den 3/8 1833 var dels Christen Christensens (1806-1845) och H. E. Freunds (1786-1840) silvermedalj (35 mm), Bergsøe 110, dels Albert Jacobsons (1780-1836) medalj i neu platina (55 mm), Bergsøe 111-113. På sidorna 52-68 får läsaren följa den spännande historien kring neu platina – en "alkemisk produkt" som i huvudsak består av en legering av bly och tenn. Provrpräglingar med myntstamps genomfördes också i detta material.

Boken avslutas med en engelsk summary på sid. 103-106 samt ett personindex på sid. 107-110. Kasper G. Anderssons bok kan varmt rekommenderas alla som är personhistoriskt och numismatiskt intresserade.

Avslutningsvis kan undertecknad meddela att Kungl. Myntkabinettet har ett exemplar av Christensens & Freunds medalj (Bergsøe 110) respektive två exemplar av Jacobsons medalj (Bergsøe 111).

Frédéric Elfver

Vasilij Zajtsev: Russkije monety vremeni Ivana III i Vasilija III. Junona-Moneta, Kiev 2006. ISBN: 966-95851-0-9. 208 s., rikt illustrerad. Inb., stort format.

NÄR DET GÄLLER den ryska myntningen före Peter den store har det länge saknats ett aktuellt översiktsverk över den myntning som föregick myntreformen 1534. Här har vi varit hänvisade till äldre litteratur som Petrovs *Catalogue des monnaies russes* ... (1899, faksimilutgåva 1964) eller Oreshnikovs *Russkije monety do 1547 goda* (1896, faksimilutgåva 1996), vilka båda är ganska svåra att få tag på och mindre överskådliga.

Vasilij Zajtsevs nyutkomna bok om myntningen under Ivan III och Vasilij III, d.v.s. perioden 1462-1533, är således ett välkommet tillskott till litteraturen om den tidiga ryska myntningen. Detta är i själva verket en kombinerad forskningsöversikt och katalog, där den förra delen upptar ungefär en tredjedel av sidantalet. I denna avdelning återfinns också mycket överskådliga stampscheman och – för första gången – kronologier för de mynttyper som präglades vid de fyra myntverken i Moskva, Tver, Novgorod och

Pskov. Några mynttyper har här fått en ny tidsmässig eller myntortsmässig placering.

Den andra avdelningen utgör en mycket detaljerad katalog över alla kända mynttyper vid nämnda fyra myntverk, där varje typ är avbildad med såväl teckning

som fotografi. Här finns också myntinskrifterna utskrivna och referenser till äldre katalogverk. Totalt omfattar katalogen 206 poster. Till hjälp för samlare har katalogdelen också försetts med uppgifter om myntens eventuella sällsynthet.

Det enda som talar emot att denna bok skulle kunna bli en standardverk för den ryska myntningen åren 1462-1533 är den låga upplagan på endast 500 exemplar.

Per Larson

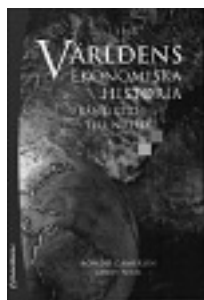
ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46

Box 5132 102 43 Stockholm
Tel 08/662 62 61 - Fax 08/661 62 13

**KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR**

Lagerlista över svenska personmedaljer och numismatisk litteratur
www.nordlindsmynt.se

Rondo Cameron, Larry Neal: *Världens ekonomiska historia från urtid till nutid*. Oxford University Press. Fjärde uppl. 2003. 625 s.

Elsa Lindberger: *Anglo-Saxon and later British coins*. *Studia Numismatica Upsaliensia*. 1. Uppsala Universitet. 2006. 124 s.

Lars Stevnsborg: *Kongeriget Danmarks Ordener Medaljer og Hæderstegn*. *Kongeriget Islands Ordener og Medaljer*. Syddansk Universitetsforlag. 2005. Engelsk sammanfattning. 823 s.

Vitterhetsakademiens numismatiska boksamling, Kungl. Myntkabinettet
Torsdagar 13.00 - 16.00
tel.: 08 - 5195 5323

Ulla Westermark 80 år!

Ulla Westermark fotograferad den 30 mars 1992, den dag hon gick i pension och samtidigt föräddes med en festskrift: *Florilegium Numismaticum. Studia in honorem Ulla Westermark*. Foto: Ulf Bruxe, RAÄ.

Den 30 mars fyllde Ulla Westermark 80 år. Hon utnämndes 1979 av regeringen till museidirektör vid Kungl. Myntkabinettet efter avgående chefen Brita Malmer. Här hade Ulla tjänstgjort sedan början av 1960-talet, till en början som amanuens, senare som förste antikvarie. Hennes ämnen är konsthistoria och klassisk arkeologi med specialinriktning på grekisk-romersk numismatik.

Ulla ägnade stor kraft åt ordnandet av museets samlingar. Under hennes cheftid ökade den grekiska myntsamlingen. Särskilt populära var "söta" mynt, t.ex. sådana som visade grisar. Med vänlig hand och med en glimt i ögat hjälpte hon yngre medarbetare som ville fördjupa sig i numismatikens källor. Extra glad blev hon förstas om frågor dök upp kring antiken, men även andra kunskaper fanns ständigt på lager. Vi yngre kände oss stolta att räknas till hennes "flickor" och "gossar". Vi tyckte hon kunde någonting om allt i ämnet.

Redan efter fyra år begärde hon emellertid entledigande från sin befattning som museichef. Hon återgick till sin tjänst som förste antikvarie och i stället utsågs Lars O. Lagerqvist till museets chef.

År 1983 fick Ulla Svenska Numismatiska Föreningens Gustaf VI Adolf-medalj, Sveriges förnämsta utmärkelse för numismatisk forskning. År 1988 utsågs hon av Huma-

nistiska fakulteten vid Stockholms universitet till filosofie hedersdoktor.

Ulla avgick med pension år 1992. Hon avtäckades på sin födelsedagen den 30 mars med ett stort internationellt symposium och en festskrift, *Florilegium Numismaticum. Studia in honorem Ulla Westermark*.

Ulla fortsatte självfallet att forska. Både i Svenska Numismatiska Föreningens lokaler och på Kungl. Myntkabinettet ser vi henne ofta. Den som ställer en fråga får, liksom tidigare, först möta en skarp blick ovanför glasögonen, men sedan kommer den alltid generösa hjälpen.

År 1997 föräddades hon av *The American Numismatic Society* i New York deras Archer M. Huntingdon-medalj som erkänsla för framstående insatser under många år, bl.a. som ledare för Internationella Numismatiska Kommissionens sylloge-kommitté.

Samma år tilldelades Ulla Westermark 1997 års pris av styrelsen för Gunnar Holsts stiftelse för numismatik.

Tio år senare får Kungl. Myntkabinettet och Svenska Numismatiska Föreningen gratulera Ulla å det varmaste på hennes 80-årsdag!

Monica Golabiewski Lannby

Läsekransen

En hårt drabbad familj

I Svensk Numismatisk Tidskrift 2007:1 på s. 20 berättas om Svenska Numismatiska Föreningens medalj över docenten och numismatikern Gunnar Mickwitz, som stupade på Karelska näset i slutet av vinterkriget 1939-1940.

Detta var inte den enda olycka som drabbade denna finländska kultursläkt.

I Svenska Normallyceum i Helsingfors – den skola där jag blev student under krigsåret 1943 – fanns en överlärare, fil.dr Axel Mickwitz, som undervisade i latin och grekiska. Av hans fyra söner stupade tre i krig: Tore och Gunnar i vinterkriget, Nils i fortsättningskriget 1941-1944.

Den fjärde sonen, Gösta – sedermera professor vid Helsingfors Universitet – var även i tjänst vid fronten. Det sågs att militärledningen visade medmänsklighet och omplacerade honom i uppgifter på hemmafronten.

Nils J. Lindberg

MYNTKOMPANIET

Vi håller **2 kvalitetsauktioner** och 9 månadsauktioner om året gemensamt med Frimärkskompaniet, Lars-Tore Erikssons Frimärksauktioner och AB Philea.

Vi söker **inlämningar** av bättre mynt, sedlar, frimärken, vykort, handskrifter, aktiebrev, autografer m.m.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom ca 20 000 kunder ser varje auktion via våra kataloger och hemsidan.

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38
E-post: mail@philea.se

www.myntkompaniet.se

Myntauktion årligen i maj och december.

Knut Eriksson-brakteat
kommer på majauktionen

Välkommen som köpare eller inlämnare
på våra auktioner.

Frimärkshuset Skandinavisk Filateli AB

Humlegårdsgatan 13 Telefon 08-661 74 50

114 46 STOCKHOLM Telefax 08-662 82 46

E-post: auctionbids@frimarkshuset.se

www.frimarkshuset.se

AURUM AUKTIONER AB stockholm

Myntauktioner i centrala Stockholm!

Låg provision - Alla objekt beskrivs utförligt
både i tryckt katalog och Internetkatalog

Vi söker alltid bättre
mynt, sedlar, medaljer, polletter och litteratur!

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13 Mail: info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala universitets Linnémedalj 2007

Tillverkad i brons.
60 mm i diameter.
Levereras i etui.

Tillverkad i silver 925/000.
35 mm i diameter.
Vikt 35 gram.
Levereras i etui.

Konstnären Ernst Nordin har utformat Carl von Linnés jubileumsmedalj 2007. Medaljerna är präglade och säljs genom AB Sporrang på uppdrag av Uppsala universitet.

Läs mer om Linnéjubileet på www.uu.se/linne2007

Beställ din medalj på:

<http://linnaeus2007.estar.se>

FriMynt 2007

33:e Int. Mynt &
Frimärksmässan

Lördag 14 april
kl 11.00 - 18.00

Idrottens Hus

**Mellersta Stenbocksgatan
Helsingborg**

www.frimynt.nu

HelsingborgsUtställningar • Tel 042-29 25 60